

Oponentský posudek:

Hodnocená bakalářská práce: Michaela Kvasnicová: *Možnosti začlenění muslimů do české společnosti pomocí procesu vzdělávání: příklad muslimské komunity v Praze*, 2023, rkp 60 stran

Univerzita, fakulta, institut: Katedra kulturních a náboženských studií, PdF UHK

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent práce Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Hodnocení vedoucího práce:

Originálnost a vhodnost tématu: **B**

Myšlenkové zpracování, invence: **E**

Metoda práce: **A**

Formální zpracování práce: **A**

Stylistické a gramatické zpracování práce: **B**

Návrh na výsledné hodnocení: B

Otázka k obhajobě: *V dohledné době se na knižním trhu objeví druhý díl kolektivní monografie Nad Evropou půlměsíc II. Muslimové v Česku a v sousedních německy hovořících zemích (ed. Karel Černý, Karolinum, 2023/4). Ve své práci několikrát odkazujete na první díl (Karolinum 2016). V tomto druhém díle Daniel Topinka zkoumá muslimy v Brně a užívá analýzu sociálních sítí (Social network analysis). Můžete mi krátce říci, o jakou metodu jde?*

Podrobně:

I) Originálnost a vhodnost tématu (navržené hodnocení B)

Téma předkládané bakalářské práce je vysoce zajímavé a z pohledu migračních a transkulturních studií, religionistiky či islamologie velmi důležité a klíčové. Téma je i vhodné pro bakalářskou práci, i když v obecnější rovině pochopitelně překračuje požadavky na téma bakalářské práce.

Autorka si proto stanovila několik kritérií, které měly dostatečně zúžit téma.

Otázkou je, nakolik tyto kritéria nejsou spíše zátěží či chybným vstupním parametrem.

První kritérium: *muslimové žijící v Praze* – to kvitují zvláště z pohledu min. 2000 muslimů zde žijících; jen mi připadá chybné, jak to autorka zprvu argumentuje (Praha jako multikulturní město – neužívá zde argument kruhu? Ukažme si, jak se integrují muslimové v multikulturní Praze?)

Druhé kritérium: *muslimové, kteří prošli našim školstvím* (není zde opět argument v kruhu? Ukažme si, jak se integrují muslimové na školách? Ale není jejich příjezd z muslimských zemí za účelem studia, již bazální integrací?)

Třetí kritérium / metoda: *s muslimy hovořit jen skrze online rozhovory*; nezdá se mi nejvhodnější, aby aspirantka výzkum prováděla z pohodlí svého domova; navíc: nikde v práci neuvádí, jakým jazykem s participanty hovořila; a opět: není schopnost komunikace online, odkazem na bazální stupeň integrace?

Tyto klíčové otázky budou v dalším textu předloženy kritičtěji.

K volbě tématu musím ještě dodat, že je škoda, že autorka nepracovala se současnou dostupnou literaturou k tomuto (Daniel Topinka 2016; Miroslav Mareš 2016; Bronislav Ostřanský 2017; Přemysl Rosůlek 2018).

II) Myšlenkové zpracování, invence (navržené hodnocení E)

Aspirantka svou práci – kromě úvodu (s. 9-10) a závěru (s. 56-57) - rozložila do sedmi klíčových kapitol. Z těch se první tři věnují teoretické bázi. Nejprve je to terminologické vyjasnění (2. *Vymezení pojmů*, s. 11-18), poté předkládá pohled na muslimskou migraci do Evropy (3. *Muslimská migrace do Evropy*, s. 18-23) a nakonec se věnuje edukaci muslimů v ČR

(4. *Vzdělávání muslimů v ČR*, s. 23-29). V dalších dvou kapitolách se autorka věnuje předložení základních pobžek o svém výzkumu (5. *Metodologie výzkumu*, s. 29-37) a jeho analýze (6. *Analýza*, s. 38-51). Následuje trochu nejasně formulovaná kapitola *Závěr analytické části* (s. 52-53). Na úplný závěr aspirantka přidala na katedře prosazovanou transkulturní reflexi (s. 54-55), která je však spíše v rovině eseje, než badatelského zápolení o nalezení transkulturní reflexe. Závěrem je přidán soupis použitých pramenů a literatury.

Struktura je k účelu takto postavené práce vhodná. Snad autorka mohla propojit šestou a sedmou kapitolu do jedné. Ale to je jen kosmetický detail.

Také mohla pregnantněji strukturu uchopit, kdyby práci rozdělila na teoretickou, praktickou (výzkumnou) a analytickou část. Ale opět, jde v tuto chvíli o kosmetický detail.

Nejprve k cíli práce:

Cíl práce autorka definuje např.

- S. 9: „*V této bakalářské práci se věnuji problematice a možnostem začlenění muslimské komunity do majoritní, české společnosti.... Mým cílem, kterého chci ve své práci dosáhnout, je poukázat na to, že i skrze výrazné rozdíly spolu můžou tyto dvě komunity vést rovnocenný život na základě respektu.*“
- S. 10: „*Mé hledisko je upřeno primárně na sociální rovinu soužití a jak systém vzdělávání, kterým respondenti v České republice prošli nebo procházejí, ovlivnil jejich soužití s českou komunitou. V teoretické části práce nejprve objasním terminologii a rozpracuji pojmy, které jsou pro bakalářskou práci stěžejní. Jelikož v práci primárně směřuji k možnostem začlenění této minority skrze vzdělávací proces, použiji pro metodologickou část metodu polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivci z muslimské komunity, kteří žijí nebo studují v hlavním městě Praha.*“
- S. 30: „*Hlavním cílem, který jsem si na začátku psaní této bakalářské práce vytyčila, bylo zjistit a objasnit možnosti začlenění do české majoritní společnosti skrze pohled participantů z řad muslimů, kteří žijí v Praze.*“
- S. 32: „*Má výzkumná část se zaměřovala na možnosti začlenění muslimů do české společnosti skrze proces vzdělávání z perspektivy muslimů. Podmínkou tedy bylo, aby daný respondent byl muslim žijící v České republice, konkrétně v hlavním městě Praha, a měl zde zkušenost se vzdělávacím systémem.*“
- S. 32: „*Uskutečněné rozhovory se nekonaly v rámci osobního setkání, ale byly uskutečněny online formou a to s aktivní kamerou na obou stranách, aby byla neosobní rovina mezi námi co nejvíce překonána.*“

K tomu již zmíněné: *muslimové žijící v Praze* (adekvátní kritérium); *muslimové, kteří prošli našim školstvím* (moc nerozumím, jak se na těchto respondentech bude zkoumat role školy, učitele, kolektivu v integraci, když projevíli bazální snahu se integrovat tím, že sem přišli studovat); *s muslimy hovořit jen skrze online rozhovory* (jsem vůči tomu kritický, ale na bakalářskou práci dostačují).

K obsahovým závěrů, analýzám a invenci musím konstatovat řadu nejasností, chybných analýz, nepřesně referovaných faktů. Obecně lze říci, že první teoretická část (tedy cca kap. 2-4) je myšlenkově a invencí velmi slabá:

- V celé práci: je s podivem, a hraničí to s hrubou chybou, že autorka neodkazuje na klíčovou kolektivní monografii, kterou sestavil Daniel Topinka (ed.), *Muslimové v Česku. Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*, Barrister and Principal, 2016
- S. 9: „*Zejména mají západní státy mnohem delší tradici imigrace muslimů a rovněž udržují širokou pozici multikulturalismu a multireligiozity.*“ – (a) asi ne všechny státy zastávají pozici multikulturalismu; (b) multireligiozita je postavena na Všeobecné listině základních práv a svobod; (c) autorka nezmiňuje vzájemné rozdíly ve způsobech a strategiích integrace (Francie – VB a Holandsko – Německo – Belgie – Skandinávie – Španělsko a Itálie...; viz *ius sanguinis, ius soli...*)

- S. 9: „Pro muslimy je dle Koránu dokonce hříchem odvrátit se od svých příbuzných a rodinných vazeb.“ – vím, na co aspirantka naráží, ale chybí mi zdě jasný a přesný odkaz na Korán. Takto klíčové konstatování je třeba jasně doložit!
- S. 9: „Islámská náboženská tradice je od křesťanské, která je majoritní v České republice, výrazně odlišná a to může často některé jedince vést k neúplnému pochopení muslimské komunity.“ – nejsem si jistý, zdali v ČR je majoritní křesťanská tradice; co to vůbec je?
- S. 10: „Důvodem pro výběr města Prahy je její kosmopolitní charakter, který vytváří možnost získat více respondentů z řad muslimských studentů právě v tomto městě, ale Praha také nabízí větší možnosti přijetí právě díky svému multikulturnímu charakteru.“ Podobně na s. 34: „Jsem si zároveň vědoma toho, že Praha je více multikulturního rázu než jiná a menší města České republiky.“ – Praha je vybrána pouze díky jakýmsi kvalitativním hlediskům, které ovšem nejsou nijak doloženy (apriorně autorka hovoří o tom, že Praha je multikulturní! Osobně se domnívám, že Praha má stejnou míru kosmopolitnosti jako Olomouc, Brno, Bratislava, nebo Hradec Králové. Oproti Londýnu či New Yorku....); opomenut je v tom, ale kvantitativní pohled. V Praze je nejvíce muslimů v ČR. To je hledisko nejzásadnější, mají tu nejvíce modliteben a mešit, je tu nejvíce hnutí a center, tento důvod měl být jasněji argumentován
- S. 11: „Obecně západní společnosti, které vznikaly pod vlivem křesťanské náboženské tradice, hůře přijímají fakt, že Bůh může vydávat příkazy, které jsou morální povahy.“ S odkazem na Schweidler (*Human rights and human dignity* 2012) – křesťanský Bůh nepřikazuje příkazy morální povahy? Co je Desatero? Neříká se mu: deset přikázání? Nedostatečné religionistické povědomí o křesťanství, chybná interpretace.
- S. 11: „Česká společnost je navíc ateistická a vzhledem k tomu Češi hůře přistupují k faktu, že by jejich pravidla chování měla určovat nějaká duchovní autorita nebo něco jiného než legislativní zákon jako takový.“ Nebo jinde: s. 17: „Muslimové v České republice mají výrazně odlišné náboženství než Češi, kteří jsou takřka převážně ateističtí a sekularizovaní.“ Nebo jinde: s. 52: „Česká společnost je výrazně ateistická, ale islám ovlivňuje veškeré další aspekty života jednotlivců a to nebylo pro Čechy snadné pochopit.“ – nesouhlasím. V ČR je sice dle průzkumů 75 procent lidí mimo náboženské systémy, ale oficiálně jde o *unaffiliated* – tedy nezařazených! Což nutně nejsou ateisté (viz Halík a „něcisté“, český sociolog Nešpor, americký Bellah, italská Pace či Cipriani....)
- S. 12: „Promluvením tohoto proroka byl Islám dovršen a západní historická věda od této doby datuje vznik Islámu.“ – to znamená, že muslimové takto nedatují vznik islámu?
- S. 12: „I Češi mají pravidla, v rámci kterých musí jednat, a pokud učiní něco protizákonného, následuje pro ně určitá sankce. V Islámu ale následný trest není pouhou sankcí, ale porušení pravidel je mnohem více osobní a postih sahá až do morálních a zásadních rovin jejich přesvědčení.“ – (a) srovnání muslimů a Čechů mi nepřipadá vhodné, vždyť tím srovnávám národnost či státní příslušnost s náboženskou identitou, to sice mohu, ale je třeba to odůvodnit; (b) islámská právní filosofie podtrhuje zcela jiný pohled na právo; zatímco západní právní systémy hovoří o sankcích, když zákon porušíme, islámská právní teorie hovoří o odměně (eschatologie), když zákony budu dodržovat! Zde přichází k otázce i psychologie práva!
- S. 12: „S muslimy a islámským světem je v dnešní době rovněž spojená vysoká natalita. Tím nechci naznačovat, že by samotný fakt náboženství mohl utvářet nebo formovat sociální jednání lidí a s tím spojenou vysokou míru natality, ale prostým propočtem věřících a natality docházíme k závěru, že by se mohl islám v budoucnu stát právě tím náboženstvím, které bude na světě nejrozšířenější.“ – (a) autorka přece nemůže v bakalářské práci odkazovat na statistický průměr natality s odkazem na novinový článek jistě Maříkové, a ještě ke všemu z Parlamentních listů! (b) navíc Maříková podává zkrácený počet. Nikoliv 6,4, to mohlo být v 70. letech, v 90. letech to bylo cca 4,3, dnes jde o průměr

- daleko menší: cca 2,9; (c) všechna tato čísla jsou však naprosto rozdílná v Egyptě, Saudské Arábii, Indii, Malajsii... v islamologii se proto vyhýbáme zprůměrování všech muslimských zemích; muslimský svět spíše rozlišujeme na geograficko-kulturní oblasti: arabské země, indický subkontinent, jihovýchodní Asie, muslimové v USA a Evropě....
- S. 13: „*Můžeme si obecně pokládat otázku, proč je právě islám náboženstvím, které někteří Češi hůře přijímají, ale odpověď bychom hledali velmi těžko. Důležité jsou historické příčiny, ale důvodem může být i skutečnost, že Češi nemají s muslimy častý osobní kontakt.*“ – (a) z historických příčin autorka neřekne ani jeden (jaké to jsou?); (b) sociologové ukazují jasně, že islám je obecně na Západě propojován s násilím, totalitou, nížádnými právy žen, absencí svobod... (viz Ostřanský, Topinka, Černý...).
  - S. 13: „*Podle posledního sčítání lidu, které proběhlo v roce 2021, se jako muslim identifikuje 0,2% populace České republiky a to je přes 11 tisíc jedinců. Je tak patrné, o jak malou menšinu se jedná.*“ – tento procentuální výsledek a počet vzala autorka kde? Ať hledám v odkaze, jak hledám, nacházím číslo 5132!!!!!!! K Ústředí muslimských obcí se pak hlásí 112. I ten procentuální přepočít je chybný: procentuálně jde o 0,0498 procenta!; pokud by 0,2 procenta bylo v ČR muslimů, pak by jich musel být 21 tisíc! Toto je naprosto klíčová a hrubá chyba aspirantky!!!!!! Domnívám se, že k chybě došlo nesmyslným součtem sumy všech muslimů (5132) a jejich rozložením do krajů (Hlavní město Praha, Středočeský...)
  - S. 13: „*Sunnité uznávali legitimitu chalífů a Šíité hlásali, že jediným oprávněným nástupcem Muhammada je jeho bratranec Alí.*“ – zmatečné! Sunnité neuznávali legitimitu chalífů, spíše se rozhodli, že o nástupci rozhodnou volby, teprve pak zvoleného uznali!
  - S. 14: „*Například Turecko je více modernizovanou zemí a díky vlivu západních hodnot si muslimové vykládají Islám jinak než třeba v Iráku, který se západními vzory řídí znatelně méně a jehož hodnotový systém se liší.*“ – díky západním hodnotám?????? To snad ne???? To není to klíčové hledisko!!! Více westernocentrický, europocentrický a kolonizátorský pohled jsem dlouho nečetl!!!!!!!!!!!!!! Co takhle provázanost vnímání náboženství s kulturou a historií vlastních zemí, což takhle vnitřní proudy reforem, návratům k tradici, panarabismus, pansyrianismus, panturkismus, panislamismus....
  - S. 14: „*Pokud použijeme pojem muslimský, myslíme tím vše, co patří k islámskému náboženství, životu i praxi. Slovo muslimský pak vztahujeme spíše k lidem, kteří následují islám. Pokud něco označíme pojmem islámské, znamená to, že se daný prvek vztahuje k islámskému písmu svatému - tedy Koránu nebo sunně, které základní prameny islámského práva. Slovo islámský tedy používáme, pokud popisujeme jevy, prvky, anebo věci, které jsou odvozeny od islámského náboženství nebo jsou s ním spojeny.*“ – zmateněji by to snad vypracoval jen Andrej Babiš! Rozdíl tkví mj. podle M. Koesnoe v tomto: *islámský* – vše, co je založeno na Koránu a sunně, jak to vykládají právní školy (ideál); *muslimský* – to, co vytváří lidský rozum v rámci dějin (realita).
  - S. 15: „*Integrační politika České republiky vychází z Koncepce integrace cizinců a hlavním cílem je vyvarování se utváření malých uzavřených komunit, které by se mohly izolovat od majoritní společnosti.*“ – Koncepce? Tedy jde o nějaký název.... Myslí tím nějaký dokument Ministerstva vnitra?
  - S. 15: „*Konkrétně je v procesu asimilace usilováno o co největší splynutí s hodnotami, ideologií a celkovým životem v cílové destinaci.*“ – splynutí? Proč jinde autorka užívá začlenění? Je to jedno a to samé?
  - S. 18nn – kap. 3 – úvod je slabý a velmi nepřesné vylíčení vztahů muslimů, islámu a Evropy
  - s. 18: „*Skupiny muslimů se nachází na všech kontinentech dnešního světa kromě Islandu*“ – (a) Island je kontinent?, (b) dle průzkumu hovoříme o cca 500 muslimech na Islandu, dokonce existuje samostatné heslo na wikipedii ([Islam in Iceland - Wikipedia](https://cs.wikipedia.org/wiki/Islam_in_Iceland))! Opět hrubá chyba aspirantky!!!

- S. 18: „Do zemí Evropy přišli muslimové už v raných počátcích Evropy a na území tohoto kontinentu začali již po smrti Mohamada vytvářet četné kolonie.“ – (a) kdy jsou rané počátky Evropy? (b) jaké početné kolonie? Kde?
- S. 18: „Za hrozbu byly skupiny Arabů označovány zejména proto, že pro křesťanskou Evropu představovaly naprosto odlišné formy životního stylu, kultury i jazyka a jejich exotičnost vyvolávala obavy a strach z neznámého.“ – (a) proč najednou o Arabech, když mluví o muslimech? (b) odlišnosti nebyly jedinými důvody (viz Rataj, Mendel, Ostřanský...)
- S. 18: „Pro překročení rozdílů se totiž snažili hledat analogii s islámem ve svém náboženství, kde Kristus byl základem celé víry, a proto měli za to, že Muhammad hraje v islámu stejnou roli.“ – tuto větu označit odkazem na Saidův Orientalismus je naprostým nepochopením tématu Saidovi knihy; Saidovi jde o to, že tak jak Západ znal *religio*, to nacházel a konstruoval v Orientě (zakladatel, písmo, nauka), a to vše s vidinou moci a zisku
- S. 19: „Islámský svět expandoval dynamickou migrací až do přibližně 11. století.“ – (a) dynamická migrace?, (b) kam islám migroval v 10. a 11. století? (c) po 11. stol. islám již nemigroval?
- S. 19: „Z důvodu snahy o osvobození Božího hrobu se od roku 1095 vykonávaly křížové výpravy za účelem osvobození od rukou muslimů. Do této doby spadají také slavné vojenské bitvy mezi Saladinem a Fridrichem Barbarossou.“ – Saladin a Barbarossa se střetli koncem 12. století, a to je dle autorky stejná doba jako konec 11. století?
- S. 21: „Následně se díky přirozenému jevu slučování rodin, který vyplývá ze sociálního hlediska, komunity ještě více rozšířily.“ – prosím vysvětlíte jev „slučování rodin“? Autorka má zcela jistě na mysli institucionalizované aktivity, kdy se do toval příjezd rodin v rámci lidskoprávních požadavků NGO
- S. 21: „Muslimové ale samozřejmě nikdy netvořili a ani dnes netvoří homogenní skupinu, protože jejich víra má mnoho odnoží. Muslimové mají různé kultury a hovoří různými jazyky. Jednota, kterou tvoří, je ohraničena právě společným náboženstvím. Umma, tedy islámská obec, zaštiťuje všechny: „muslimy na světě v daném okamžiku a pojí je to s vědomím společných dějin jejich víry, které přebírají po předcích.“ – já tomu tedy nerozumím, nejprve autorka tvrdí, že muslimové nikdy netvořili homogenní skupinu, pak tvrdí, že má islám hodně odnoží a muslimové pocházejí z více kultur; následně tvrdí, že to, co muslimy spojuje, je islám?????
- S. 21: „České republice žije momentálně několik desítek tisíc muslimů.“ – z čeho to proboha aspirantka vyčetla? I sami muslimové hovoří spíše o 15 tisících, než o několik desítkách tisíc!!!! Sama chybně hovoří o 11 tisících, tak proč mluví o několika desítkách tisíc?
- S. 21: „V dnešní době je toto náboženství v České republice oficiálně uznané, ale nebylo tomu tak vždy. Byly zde samozřejmě různé styky mezi muslimy a Čechy už v dobách středověku, například díky obchodování nebo studiu.“ – (a) co znamená oficiálně uznané? Dle zákona existují stupně registrace, které např. podmiňují, zdali náboženská seskupení mohou mít vězeňské a armádní kaplany, výuku ve školách,..... (b) Ve středověku měly české země styk s muslimskými díky studiu?????????
- S. 22: „Nemůžeme tento jejich způsob přistěhovalectví zahrnout pod pojem asimilace, protože jsou velice specifickou skupinou, která si zachovává svoje znaky, zvyky a tradice. Životu v hostitelské kultuře se ale přizpůsobili natolik, že jsou schopni nevyčnít a žít s ní v souladu.“ – nevím, zdali jde ovšem o integraci... mezi nevyčníváním a integrací je řada rozdílů (co např. separace?)
- S. 22: „Ustanovení Muslimské obce a mešita jako společný prostor“ – co má autorka na mysli, když užívá termín Muslimská obec s majuskulou? Myslí tím, oficiální Ústředí muslimských obcí? Myslí tím konkrétní muslimskou obec v Teplicích, či Praze, či Třebíči?

- S. 22: „Vzhledem k rostoucímu počtu muslimů na českém území měla tato komunita za cíl vytvořit oficiální uznávané společenství, v rámci kterého mohli budovat komunitní život a navzájem se podporovat.“ – opětovně: autorka úplně přehlídí zákon o církvích a náboženských společnostech a jejím stupňovitým uznání, registraci... a z toho vyplývajících právech
- S. 22: „Přibližně ve třicátých letech dvacátého století byla Muslimská obec oficiálně Českou republikou uznána.“ – (a) jak může být Muslimská obec uznána subjektem, který neexistoval? (b) muslimové hanafíovského ritu byly uznány již v roce 1908 za Rakouska-Uherska!
- S. 24: „V procesu přizpůsobování se nové zemi a jejímu fungování jsou to právě migranti, kdo hraje aktivní roli v začlenění. Komunita přistěhovalcům pomáhá vytvořit si v nové zemi obstojné a příjemné podmínky pro splynutí s majoritou. Komunita je tedy tím hlavním sociálním faktorem, který zjednodušuje proces začlenění, a to nejen v procesu vzdělávání.“ – tak kdo je tedy klíčovým aktérem? Migranti? Komunita?
- S. 25: „Sociální rovinu a obecný pohled na českou společnost poskytuje muslimským žákům primárně vyučující.“ – a co komunita spolužáků?
- S. 25: celý odstavec: „Emerich Coreth... Na místo zbožnosti ve vzdělávání od té doby staví nejen česká, ale celá západní demokratická společnost racionalitu.“ – (a) kde je krátká charakteristika komunisticky vedené podoby školy? Také tam byla racionalita namísto zbožnosti? (b) co autorku vede k tomu, že dříve byla zbožnost ve školství? (c) Co to vlastně zbožnost je, podle autorky? (d) vzdělání kontra zbožnost? Neexistuje ovšem racionální zbožnost?
- S. 26: „Alláh a jeho slova jsou prosáknuty do každodenního života muslima až po ty nejjemnější detaily a tímto si můžeme vysvětlovat rozdíl ve školství obou skupin. Muslimský student není v zemích svého původu - na základě silného vlivu islámského náboženství - veden k racionálnímu způsobu uvažování. Muslimové mají v zemích svého původu tedy jiný přístup k učení, než jaký zaujímá český vzdělávací systém.“ – velmi slabé: (a) rozdíl ve školství je argumentován na základě Alláhovi prosáknutosti do života muslima???? (b) muslimský student neužívá rozum? Co je vlastně racionální uvažování? Víra rovná se iracionalita? (c) ano jistě muslimové mají jiný přístup ke vzdělání, ale co se týče základního a povinného školství, tak je to velmi podobné!
- S. 26: „Pod vlivem náboženství existuje v muslimských zemích praktika, která spočívá v učení se Koránu nazpaměť a jeho následné recitaci. To se muslimské děti učí již od útlého věku života a recitace Koránu je jevem, který je typický pro muslimy ze všech různých oblastí. Dokonce je recitace Koránu nejrozšířenějším uměním.“ – (a) pod vlivem náboženství existuje praktika? (b) Koránská recitace a umět Korán nazpaměť je otázka hodin náboženství a náboženského školství, nikoliv základního školství! (c) recitace Koránu není z emického pohledu umění!!!!
- S. 26: „Pro udržení oblíbenosti tohoto způsobu učení, který tkví v memorování, a tím zachování si vysoké úrovně koránské vzdělanosti, jsou v některých zemích, například v Indonésii, pořádány soutěže, které končí vyhlášením nejlepšího recitátora. Nejde jen o správná slova, ale i rytmus a melodii, která je při recitaci Koránu velice zvučná. Hodnocení je nejen dobrá znalost Koránu a jeho přeřikání nazpaměť, ale také přednes a vědomosti ve zbožnosti.“ – (a) soutěže nejsou kvůli oblíbenosti! Jde o pradávnou tradici spjatou s arabskou předislámskou kulturou, navíc nejde o soutěž jakési recitace, ale o soutěž v recitaci božího slova!!!! (b) co znamená vědomost ve zbožnosti?
- S. 26: „Zde můžeme jasně pozorovat, že islámské školství a náboženství není oddělené a právě skrze vzdělávání muslimové posilují islámskou víru a její hodnoty. Božská autorita a pět pilířů víry ovlivňují životy jednotlivců i obce na všech úrovních.“ – (a) to co popisuje autorka je náboženské vzdělávání nikoliv podoba základního a středního vzdělávání!

Tudíž jsou její závěry mylné! (b) co je božská autorita a co pět pilířů víry? Na co zde autorka naráží?

- S. 28: „V rámci této výuky mohou být používány různé metody vedoucí k multikulturnímu dialogu, jako jsou například skupinové práce, projekty nebo diskuze. Důležitou roli hraje také multikulturní přístup ze strany vyučujících. Právě ti hrají klíčovou roli v integraci muslimských studentů do české společnosti. Důležitý je z jejich strany kulturně relativistický přístup a dostatečné obeznámení s kulturními a náboženskými rozdíly, aby mohli úspěšně pracovat s muslimy v řadách studentů a dostatečně jim napomocť při přizpůsobování se novému prostředí.“ – rozumím, ale vidím zde klíčovou myšlenku inkluze, která dává důležitou roli kolektivu a začlenění, kde učitel ztrácí rozhodující funkci / jinak to formuluje na s. 38: „Z pohledu sociální integrace mě zajímalo, jaký vztah měli při studiu s ostatními spolužáky a také s vyučujícími, jelikož se domnívám, že tyto vztahy mohou následně ovlivnit vnímání celé české společnosti v očích muslimů.“
- S. 33: „V rámci mé práce byly rozhovory s jednotlivými respondenty uskutečněny v online prostředí. Jsem si vědoma toho, že s sebou tato forma praktikování rozhovorů nese značné nevýhody, ale i výhody oproti tradičním rozhovorům, které se konají osobně, v reálném čase a na konkrétním místě. Hlavní důvodem, proč jsem zvolila rozhovory v online prostředí, byla flexibilita. Díky tomu pro mě bylo možné jednodušeji zkoordinovat jak čas respondenta, tak čas můj pro uskutečnění rozhovoru. Organizace byla tedy jedním z benefitů. Vzhledem ke vzdálenosti hlavního města Prahy, ze které respondenti pocházeli, od místa mého bydliště, byla pro mě dostupnost skrze online prostředí výhodným řešením. Poté, co jsem tuto formu rozhovorů jednotlivým respondentům nabídla, reagovali pozitivně. Hlavním důvodem bylo, že pro ně představa online rozhovoru představovala větší pohodlí. Mohli být tedy více uvolnění, jelikož byli ve svém soukromém prostředí, ve kterém se cítí bezpečně a nehrozilo tedy tak nějaké rozrušení z okolí nebo místa konání rozhovoru.“ – nezdá se mi vhodné, aby k metodě online rozhovoru bylo jako hlavní kritérium přidáno pohodlí badatele, asi bych ponechal jako jediný důvod onu flexibilitu, ale stejně se domnívám, že za normálního stavu (ne-covidového) autorka měla uskutečnit osobní rozhovory.
- S. 52: „Přítomnost muslimů v české společnosti s sebou přináší mnoho negativních postojů ze strany majority. Zajímavým zjištěním, kterého jsem si ze své pozice do této doby nebyla úplně vědoma, bylo, že zejména při setkávání se starší generací Čechů jsou muslimové vnímání negativně.“ – to bylo pro aspirantku opravdu novým zjištěním?
- S. 54: „Právě o to usiluje transkulturní komunikace a lidé, kteří se tímto oborem zabývají. Je důležité si uvědomit, že transkulturní komunikace netkví pouze v porozumění a akceptaci rozdílů, ale také v jejich uznání a respektování.“ – jaký je rozdíl mezi inter-cultural / trans-cultural?

III) Metoda práce (navržené hodnocení A)

Metoda práce je zvolena adekvátně k typu bakalářské práce i tématu. Vedle teoretické části, kde se spíše ponořila do interpretace sekundární literatury, přidala i sociologickou metodu, kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů s respondenty, které získala formou snowball sampling.

Metodu popisuje např.

- S. 29: „Pro svou práci jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu, která spočívala v polostrukturovaných rozhovorech.“
- S. 32: „Pro svou práci jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu, která spočívala v polostrukturovaných rozhovorech.“ – zde jen poznámka, proč to autorka opakuje?

Cíl práce autorka definuje např.

- S. 9: „V této bakalářské práci se věnuji problematice a možnostem začlenění muslimské komunity do majoritní, české společnosti.... Mým cílem, kterého chci ve své práci dosáhnout,

je poukázat na to, že i skrze výrazné rozdíly spolu můžou tyto dvě komunity vést rovnocenný život na základě respektu.“

- S. 10: „Mé hledisko je upřeno primárně na sociální roviny soužití a jak systém vzdělávání, kterým respondenti v České republice prošli nebo procházejí, ovlivnil jejich soužití s českou komunitou. V teoretické části práce nejprve objasním terminologii a rozpracuji pojmy, které jsou pro bakalářskou práci stěžejní. Jelikož v práci primárně směřuji k možnostem začlenění této minority skrze vzdělávací proces, použiji pro metodologickou část metodu polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivci z muslimské komunity, kteří žijí nebo studují v hlavním městě Praha.“
- S. 30: „Hlavním cílem, který jsem si na začátku psaní této bakalářské práce vytyčila, bylo zjistit a objasnit možnosti začlenění do české majoritní společnosti skrze pohled participantů z řad muslimů, kteří žijí v Praze.“
- S. 32: „Má výzkumná část se zaměřovala na možnosti začlenění muslimů do české společnosti skrze proces vzdělávání z perspektivy muslimů. Podmínkou tedy bylo, aby daný respondent byl muslim žijící v České republice, konkrétně v hlavním městě Praha, a měl zde zkušenost se vzdělávacím systémem.“
- S. 32: „Uskutečněné rozhovory se nekonaly v rámci osobního setkání, ale byly uskutečněny online formou a to s aktivní kamerou na obou stranách, aby byla neosobní rovina mezi námi co nejlépe překonána.“ – kamera jako osobní most?

Zásadní námitka:

- Z celé práce nevím, jak se aspirantka se svými respondenty bavila, zdali česky nebo anglicky!

IV) Formální zpracování práce (navržené hodnocení A)

Co se týče formálního zpracování práce, tak nemám námitek. Jen několik detailů. Práce plně odpovídá požadavkům kladených na bakalářskou práci.

Několik nejasností:

- V celé práci chybí tečky na konci poznámky pod čarou
- Kvituji poznámky pod čarou ve výzkumné části.
- S. 12: „Dokonce i jedna z vůdčích osobností islámské právní školy Al-Shafi'i tvrdil, že kdokoli soudí podle sebe, je objektivně polyteista.“ – proč anglická transkripce? Když je i v poznámce šafi'iovský madhhab? Správně mělo být: školy aš-Šáfi'í tvrdil,

V) Stylistické a gramatické zpracování práce (navržené hodnocení B)

Stylistická a gramatická stránka práce je průměrná. Podléhá obecně rozšířené neschopnosti VŠ studentů napsat odborný text. To jistě souvisí s absencí četby odborných knih a periodik. A opětovně se ptám, kolik aspirantka musela napsat seminárních prací, a kolik jich jí bylo vrazeno opravených, aby se něčemu naučila?

Každopádně počet nejasných, chybných formulací není nijak výrazný.

- s. 11: „V teoretické části **nejprve** vymezím **nejprve** pojmy, které jsou pro tuto práci klíčové.“
- s. 11: „V Islámské tradici je vše, podle čeho se muslimové řídí, od pravidel pro jejich každodenní život, **udáno** Alláhem.“ – udávat má význam trochu jiný, než zde autorka myslí a zřejmě chce říci
- s. 11 (podobně s. 12, 14, 19...): „Dokonce i samotné slovo **Islám** znamená „odevzdání se“ a oním odevzdáním je myšleno odevzdání se vůli Boží.“ – proč Islám a ne islám, jak velí pravidla českého pravopisu?
- s. 12: „I přesto, anebo možná právě i proto je **islám** v evropské tradici často odsuzován, anebo na něj není nahlíženo pozitivní perspektivou.“ – a na stejné stránce islám?
- s. 13: „Sunnité uznávali legitimitu chalífů a Šíité hlásali, že jediným oprávněným nástupcem Muhammada je jeho bratranec Alí.“ – proč Šíité a ne šíité, jak velí pravidla české pravopisu?
- s. 15: „...a určitá shoda panuje i **rovně** psychologické, sociální a kulturní, jelikož člověk musí opustit své předchozí známé vazby a naučit se žít s těmi nově se naskytujícími.“

- s. 15: „**sociologičtí intelektuálové** v době.“ – spíše *sociologové*, nebo *intelektuálové* z oboru *sociologie*
- s. 16: „**Chicagské sociologické školy**“ – proč Chicagské, když nejde o název?
- s. 18: „*Skupiny muslimů se nachází na všech kontinentech dnešního světa kromě Islandu*“ – kde je tečka?
- S. 18: „*Do zemí Evropy přišli muslimové už v raných počátcích Evropy a na území tohoto kontinentu začali již po smrti **Mohamada** vytvářet četné kolonie.*“ – Mohamad / nebo Muhammad (viz s. 12, 13, 18), přesně Muhammad; mohla užít i Mohamad, ale jednotně v celé práci!!!! Toto je opětovně hrubá chyba!
- S. 19: „*o takzvané **Umajjovce**,*“ – šlo o dynastii nikoliv *takzvané*
- S. 20: „*V meziválečném období přicházeli na území Evropy migranti z muslimských.*“ - ??? jako země, nebo krajiny, nebo národů, nebo etnik?
- S. 21: „*První se udála ve 20. **Století** a to přibližně v sedmdesátých a osmdesátých letech.*“ – proč S?
- S. 26-27: „*Tento proces se samozřejmě neustále vyvíjí a v České republice a tedy ve státě, který je pod vlivem demokracie, jsou náboženství a víra striktně odděleny od vzdělávacího systému.*“ – pod vlivem demokracie???????
- S. 28: „*V rámci této výuky mohou **výt** používány různé metody vedoucí k multikulturnímu dialogu, jako jsou například skupinové práce, projekty nebo diskuze.*“ – *výt* nebo *být*?
- S. 31: „*Na začátku rozhovoru je nutné postupovat tak, aby byla prolomena psychická bariéra a respondent se mohl dostatečně **otevřít**.*“ – otevřít?
- S. 36: „*Pro všechny tyto země je **typický islám** a muslimové zde tvoří většinu obyvatelstva.*“ - ??? typický islám? Co to znamená, že je islám pro nějakou zemi typický?
- S. 39: „*dostupné finanční **nálady** na život*“ - náklady?
- S. 44: „*V návaznosti na předchozí části rozhovoru mě zajímalo, zda chtějí respondenti i po skončení svého studia nadále zůstat v **české republice** a obecně mě zajímala vidina jejich budoucnost.*“ – spíše v České republice
- S. 45: „**Nevětší** rozdíl je určitě to, že Češi jsou téměř všichni ateisté. Od toho se odvíjí potom už všechno ostatní.“ – největší
- S. 56: „*Muslimové jsou náboženskou skupinou, která se na území evropského kontinentu vyskytovala již **od dob jeho samotného vzniku.***“ - nějak se v těch zájmenech ztrácím, tedy čího vzniku? Jeho? Tedy evropského kontinentu? Ten vznikl před mnoha miliony let! A tehdy zde zcela stoprocentně muslimové nebyly! Nebo snad autorka myslí od dob islámu? Pak ale neměla užít zájmena „jeho“, resp. přeformulovat větu: „

Souhrnné hodnocení:

Předkládaná bakalářská práce splňuje základní kritéria na obhájení. Je ucelená, kompaktní, metodologicky dobře sestavená. Obsahové, některé metodologické a stylistické nedokonalosti jsou pobídkou studentce k sebereflexi. Všechny výše řečené nedostatky jsou chyby, které je možné upravit. Snažil jsem se je sem téměř všechny sepsat, aby studentce pomohly k budoucímu zlepšení a zpřesnění dalších prací. Sepsat odbornou postupovou práci je do jisté míry řemeslo, kterému se všichni učíme za pochodu.

Aspirantce vřele doporučuji, aby se rozhodla pro budoucí studium – ideálně na naší katedře - a aby si nadále kultivovala psaný projev, naučila se kriticky přejímat fakta, hledat klíčové údaje z klíčových publikací a webů, a neustávala v prohlubování a šíři užívaných metod.

Zcela jasně konstatuji, že bakalářská práce splňuje kritéria kladené na bakalářskou práci a navrhuji ji hodnotit za **B**.

V Uhlířských Janovicích
Dne 17. 5. 2023

Lukáš de la Vega Nosek